

Микола НУВІНСЬКИЙ,

завідувач відділу акліматизації плодово-ягідних культур Кременецького ботанічного саду

Плодові культури Волині та Поділля.

**Добір кращих видів і сортів.
Напонування при висаджуванні.
Догляд і збирання.**

Важливість споживання продуктів садівництва з давніх-давен відзначали такі видатні особистості, як Теофраст, Гіпократ та ін. На сьогодні медичною нормою споживання плодів та ягід вважається 83 кг в рік на одну людину. Рівень виробництва свіжих плодів та ягід в Україні сягає 40 кг в рік на одну людину. Причому зараз триває відновлення садової галузі після руйнації дев'яностих років минулого століття.

Історія вітчизняного садівництва бере початок із Київської Русі, де особливу роль відігравали монастирські сади. Зокрема славились ті, які заклали у 1050-х роках Антоній Печерський в околицях Києво-Печерської лаври. Із монастирських територій сади почали ширитись тогочасною Україною.

Наступним важливим етапом розвитку садів в Україні стали часи Петра Могили – відомого вченого та громадського діяча першої половини XVII ст.

Великий внесок у розвиток наукових основ українського садівництва зробив Л. П. Смиренко. Він

заклав основи Української плодівничої науки в родинній садибі, у Млієві, де було зосереджено понад 5 тисяч сортових взірців. Його розсадники та колекційний фонд стали базою для створення у 1921 році першого в Україні наукового закладу із садівництва: Млієвської дослідної станції садівництва, що сьогодні діє як Млієвський дослідний Інститут садівництва імені Л. П. Смиренка.

За Радянського Союзу наукові центри садівництва в тому чи іншому статусі були у всіх географічно важливих зонах України. Такий підхід давав результат. Садівництво набуло значного поширення. Його розвиток мав багато плюсів. Однак значним мінусом радянського садівництва була його відірваність від світових тенденцій, внаслідок чого отримали відставання у селекції та технологіях вирощування. На сьогодні відрив у технологіях дещо скоротився, але відірваність у селекційному плані зберігається, повинно вирости покоління науковців, які мали б змогу працювати на найновішому обладнанні, з найновішими методиками, з відповідним рівнем заробітної плати і т. д.

Зерняткові культури

До зерняткових культур належать: яблуна, груша, айва, горобина, аронія, ірга, глід.

Яблуня домашня – основна плодова культура помірного клімату. У світовому виробництві посідає четверте місце, після бананів, цитрусових і винограду, становить 11,3% від всіх плодів, що виробляють у світі. Питома вага яблуні в Україні – 54,4%. Широке поширення яблуні пояснюється її хорошою адаптивністю до різноманітних ґрунтово-кліматичних умов, чудовим вмістом багатого біохімічного складу плодів, які при правильному підборі сортів можна споживати свіжими впродовж року.

Технологія яблуневого саду в останні десятиріччя зазнала значних змін. Сьогодні є вибір між екстенсивним та інтенсивним типом саду. В першому випадку дерева висаджують на відстані 8x4 чи 6x4 м на сильнорослих насінневих або вегетативно розмножуваних підщепах. Такий сад до 8-10 річного віку здатний вийти на врожайність 10-12 т/га плодів невисокої товарної якості і є нерентабельним в умовах щораз щільнішої ринкової конкуренції.

Сучасне садівництво базується на інтенсивних технологіях вирощування, при яких на гектарі розміщується від 2-3 до 10 тисяч дерев на карликових підщепах. Такий сад уже на другий рік після посадки забезпечує 15 т/га плодів високої товарності, а на 3-4-й – 30-40 т/га, чим окулає витрати на посадку саду. Рівень врожайності 50-60

т/га такого саду приналежному догляді забезпечує його високу рентабельність.

Хоча підщепа нині стала дієвим засобом регуляції сили росту саду та його врожайності, основою успішного ведення садівництва, особливо інтенсивного, все-таки є сорт. У світі налічують понад 20 тисяч сортових взірців яблуні домашньої. В Європі найпоширеніший на сьогодні Джонагольд і його червоноплоді мутації, Голден делішез і його клони, Чемпіон, Елстар, Еліза, Глостер, Райка, Топаз, Гала та більш забарвлені мутації. В Америці – Джонагольд, Голден делішез, Гала, Фуджі, Гранні сміт, Брайбурн, Пінк леді та ін. В Україні, крім уже названих, часто культивують сорти української, або радянської селекції (регіональної). Наші селекціонери вивели достатньо сортів, що відповідають вимогам інтенсивного садівництва і які здатні навіть в умовах українського Полісся формувати високоякісну продукцію.

До таких сортів української селекції належать:

Аскольда, Амулет, Вертикаль, Скіфське золото, Спарта, Едера.

При цьому в присадибних господарствах ще довго будуть зростати сорти, відібрані народом: Ренет Симиренка, Кальвіль сніговий, Слава переможцям, Уманське зимове, Кальвіль донецький тощо.

Груша

Поширена практично у всіх регіонах Землі з помірним кліматом. У світовому виробництві плодів посідає восьме місце. Найбільшим виробником груші є Китай, де розвинута селекційна структура, виводять нові сорти та групи сортів.

В Україні груша на четвертому місці за площами вирощування. Значне відставання від яблуні по об'ємах пояснюється значно меншою морозостійкістю десертних, особливо цінних сортів, вибагливістю до умов збирання, транспортування, зберігання плодів.

Технологія вирощування груші багато в чому збігається з яблуною. До різниці слід віднести лише деякі аспекти:

- саджанці висаджують у сад тільки весною, зберігаючи їх у приміщеннях із закритою, злегка зволоженою, кореневою системою, при температурі від 0 до 5 градусів;

- частина сортів формує вузько пірамідальну крону, розширити її можливо лише шляхом відгинання чи переводом бокових гілок на зовнішню бруньку чи пагіт;

- культурні сорти груші вирощують на сіянцях груші й вегетативно розмножуваних формах айви звичайної, але деякі сорти груші несумісні з айвою,

і в такому випадку треба використовувати проміжну вставку із сортів груші, сумісних з айвою;

- у більш північних областях України для вирощування десертних сортів груші краще використовувати скелетоутворювачі з сіянців дикої груші чи місцевих зимостійких сортів;

- при зберіганні зимових сортів півтора-два тижні плоди слід витримати при температурі плюс 6-8 градусів для завершення переходу частини крохмалу в цукри, а пізніше опускати температуру до плюс 1-2, не допускаючи при цьому мінусових температур;

- для підготовки плодів пізньозимового та зимового терміну дозрівання до споживання необхідно витримувати плоди 8-10 днів при температурі +16-18 градусів;

- при зберіганні необхідно підтримувати підвищену вологість, оскільки плоди груші часто схильні до в'янення.

Сортимент сортів груші в Європі базується на старіших сортах: Конференція, Деканка дю Коміс, Бере Гарді, Улюблена Клаппа та її червоноплідні мутації, Тріумф, Бере прекокс Мореттіні, Вільямс і його червоноплідні мутації, Гранд-чемпіон. Деякі з цих сортів можна вирощувати і в наших умовах – Улюблена Клаппа, Конференція, Деканка дю Коміс.